

העירוב בעיירות הגדולות – ד

ג' מחיצות מסביב

הטעם השלישי שכמה מרבני זמנינו רוצים להתיר צורת הפתח בעיירתנו ברוקלין, כיון שחלק המערבי של עירנו ברוקלין מוקף ג' מחיצות אצל הים (לערך עד רחוב יוטיקא שבשכונתנו קראון הייטס), וכבר נתבאר בשוע"ר (סי' שמה ס"ו): "מקום המוקף ג' מחיצות גמורות, אלא שפרוץ ופתוח לגמרי ברוח רביעית ... הרי הוא רשות היחיד גמורה מן התורה, והזורק מרשות הרבים לתוכו חייב", ואם כן מועלת צורת הפתח – עכ"פ בחלק זה של העיר, שמוקף ג' מחיצות.

אמנם פשוט שכל זה אינו מועיל, בשעה שבאמצע שלש מחיצות אלו, בצד המערבי של העיר, עוברים גשרים היוצאים מהעיר (אל מנהטן ואל סטעטן איילנד), שהם רחבים יותר מט"ז אמה, שהרי מחיצה שיש באמצעה פרצה רחבה יותר מט"ז אמה אינה מחיצה, ואם כן אין כאן שלוש מחיצות.

ואף שאפשר שתחת הגשר יש מחיצה עשר טפחים, בין הנהר ליבשה, שאומרים בו גוד אסיק.

מכל מקום אין אומרים בו גוד אסיק על גבי הגשר, שהרי שם אין המחיצה ניכרת, והיא גם מחיצה הנדרסת, וכפי שמסיק בשו"ת צמח

צדק (סי' לט ס"ג): "בגשר שעושים על הנהר, שבנוי היטב בקרקע ובשפת הנהר, נראה דלכו"ע מבטל מחיצת הנהר, שלא תעלה במקום שהגשר שם לומר גוד אסיק, דהא הוי לה מחיצה שאין ניכרת ... הרי זה גם כן מחיצה נדרסת, לכן לא אמרינן גוד אסיק. ואם כן, אם הגשר רחבו רק עשרה אמות ולא יותר, יש לומר הרי זה כפתח ... אבל אם רחבו יותר מעשר אמות הוי לה כפרצה".

ואף שהמחיצות ניכרות הן למטה אצל המים, תחת הגשר. מכל מקום גם בזה אומרים שמחיצה שאינה ניכרת למעלה אינה מועלת, כמבואר בשוע"ר (סי' שמה סכ"ג): "גג הבולט על מחיצות הבית, בענין שאין מחיצות הבית ניכרים ונראים לעומדים על הגג כשמסתכלין תחת רגליהם, כגון גגין שלנו, אין אומרים במחיצות אלו גוד אסיק, ולכן על גבי הגג אינו רשות היחיד ... ושאר הגג הוא פרוץ במילואו לבליטה זו, שמחיצות הבית אין אומרים בהם גוד אסיק להפסיק בין בליטה זו לשאר הגג, הואיל ואינן ניכרות למי שעומד על הגג".

והיינו שאף שמחיצות הבית ניכרות למטה, מכל מקום אינן ניכרות למי שעומד על גביו. וכיון שהגשר הוא רחב ט"ז אמה ויותר, הרי פרצה זו מבטלת את המחיצה האמצעית, שמקפת חלק מהעיר.

ואף שבסוף הגשרים יש צורת הפתח. מכל מקום פשוט, שגם אם נקבל למסקנא, שעל ידי צורת הפתח נעשה כל המקום שבינתים רשות היחיד מן התורה; מכל מקום אין זה מועיל לעירוב שעושים אחר כך בצורת הפתח נוסף. שהרי כך תקנו חכמים, שבמקום שהוא רשות הרבים בלי צורת הפתח, לא יועיל שום צורת הפתח, ולא שני צורות הפתח, כי אם דלתות.

אלא שיש סברה לומר, שה"ש"ראנקען" לגביית המס נחשבות דלתות. ויש לעיין בזה במקום שאין ה"ש"ראנקען" עוצרות אלא את המכוניות, ולא את הולכי הרגל. ואפשר שבה מסתפק באגרות קודש (ח"ט אגרת ב'תרנד): "הערות לקונטרס הצעה לתיקון עירובין ... [מ"ש אודות מנהטן שהיא] לכו"ע רשות הרבים מן התורה, צ"ע ובירור, דכמדומה הרחובות כולם מסתיימות, סוף סוף, בגשרים ומנהרות הסתומות על ידי צורת הפתח, או גם מחיצה ו"ש"ראנקען" כדי לגבות מס וכיו"ב".

וגם מלבד הגשרים, כמדומה שיש חלקים יותר מט"ז אמה, שמחיצת הים היא בידי שמים, שאינן מועילות כלל לבטל את בקיעת ששים רבוא שבתוך העיר, כמבואר בשוע"ר (סי' שסג סמ"ד): "מבוי המפולש משני ראשיו לנהר או לתל שאינו עשוי בידי אדם, אינן מועילות להתירו בלא תיקון בשום אחד מראשיו, לפי שאם היו ששים רבוא בוקעים במבוי זה היה רשות הרבים גמורה ... שהואיל ואינן עשויות בידי אדם, אינן חשבות מחיצה כל כך שלא תבטל אותן בקיעת הרבים שבמבוי".

וכמבואר בתוס' (עירובין כב, ב ד"ה דילמא): "ותימה דלרבנן כל ארץ ישראל תעשה רשות היחיד ... ובבל נמי דמקיף לה דיגלת ... ויש לומר דמחיצה שאינה עשויה בידי אדם לא חשיבא מחיצה כולי האי, ואפילו רבנן מודו דאתו רבים ומבטלי מחיצה".

העירוב בעיירות הגדולות

נושא כללי זה מתחלק למספר נושאים פרטיים, שבהם ידונו השיעורים הבע"ל:

(א) טעמי ההיתר בזה

(ב) רחוב שבוקעים בו ס' רבוא בכל יום

(ג) שערים המכוונים זה כנגד זה

(ד) ג' מחיצות מסביב

(ה) עומד מרובה על הפרוץ

(ו) הסמטאות שבעיירות הגדולות

(ז) עיר שאין בה ששים ריבוא